

ÚSTAV PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ PŘI FSÚ
186 13 Praha 8 - Karlín, Sokolovská 142

Čj. 80/78 - 4

Výtisk č.:

Celkem vydáno
výtisků 20 +15 + 5+3

Počet listů 50

"NÁZORY OBČANŮ NA HOSPODÁŘSKOU INTEGRACI SOCIALISTICKÝCH
ZEMÍ A NA NĚKTERÉ STRÁNKY VÝVOJE SVĚTOVÉHO HOSPODÁŘSTVÍ"

Závěrečná zpráva výzkumu 79 - 1

Ředitel ÚVVM:

Doc.Dr. K. Rychtařík, DrSc.

Interní oponentura: 14.6.1979

Externí oponentura: 4.7.1979

Odpovědný řešitel:

Jitka Slavíková

Interní spolupracovníci:

Ivan Tomek
Jana Novotná

Konzultant:

Karel Kříž, ÚV KSČ

Na projektu spolupracoval:

PhDr. Antonín Fišer, CSc., VÚSTE

Oponenti:

Ladislav Nečas, Úřad předsed-
nictva vlády ČSSR

Doc. Ing. Václav Petr, CSc.

VŠP ÚV KSČ

O B S A H

Str.

I. Základní informace o výzkumu	
1. Charakteristika problému, předmět a cíl výzkumu	3
2. Metoda sběru a zpracování dat	5
3. Reprezentativita výběrového souboru	6
II. Výsledky výzkumu	
1. Zájem o hospodářskou problematiku a znalost některých skutečností souvisejících se spo- luprací socialistických států a RVHP.	8
2. Hodnocení hospodářského postavení socialistic- kých států a názor na postavení socialistické soustavy ve světě.	15
3. Názory na upevňování spolupráce socialistických států, na sbližování a vyrovnávání úrovně jejich ekonomického rozvoje a vzájemnou výhod- nost spolupráce	21
4. Názory na spolupráci s Mongolskem, Kubou a Vietnamem	27
5. Význam hospodářské spolupráce socialistických států pro hospodářství ČSSR v názorech občanů.	30
6. Názory na spolupráci v některých oblastech a odvětvích hospodářství	37
7. Názory na strukturu československého vývozu a dovozu v rámci RVHP	42
8. Zkušenosti dotázaných se spotřebním zbožím dováženým ze socialistických států	46
III. STRUČNÉ ZÁVĚRY	48

I. ZÁKLADNÍ INFORMACE O VÝZKUMU

1. Charakteristika problému, předmět a cíl výzkumu

Vývoj naší ekonomiky významně ovlivnila aktivní účast ČSSR na realizaci komplexního programu socialistické ekonomické integrace zemí RVHP. Zapojení do mezinárodní ekonomické integrace v rámci RVHP je pro československou ekonomiku jedinou cestou, která jí umožňuje zajistit další stabilní a dynamický vývoj. K vytvoření optimálního profilu československého hospodářství nestačí jen směna výrobků prostřednictvím zahraničního obchodu, ale hybnou silou jsou takové formy spolupráce jako dělba práce ve výrobě, výzkumu, v odbytě, využití výrobní a součástkové specializace a kooperace a další formy spolupráce.

Současné rozvíjení integračních procesů a intenzivnější začleňování národních ekonomik do mezinárodní socialistické dělby práce umožňuje dokonalejší využívání ekonomického potenciálu a možností celého společenství RVHP.

Existující hospodářská spolupráce socialistických států, její výsledky a další perspektivy se promítají do každodenního života celé naší společnosti. Nacházejí odraz i ve vědomí občanů Československa. Projevuje se to např. v tom, jak naši občané posuzují a chápou přínos začlenění ČSSR do RVHP pro naši ekonomiku, pro ekonomiky ostatních socialistických států, tak i při posuzování důležitosti spolupráce socialistických zemí pro jednotlivá odvětví hospodářství.

ÚVVM provedl podle plánu činnosti schváleného sekretariátem ÚV KSČ 27. června 1978 výzkum veřejného mínění na téma: "Názory občanů na hospodářskou integraci socialistických zemí a na některé stránky vývoje světového hospodářství".

Vzhledem k rozsahu a složitosti problematiky jsme se zaměřili jen na některé otázky.

Cílem výzkumu bylo přispět k poznání názorů a mínění občanů ČSSR na některé otázky hospodářské spolupráce a ekonomických vztahů mezi socialistickými státy, zejména na význam RVHP pro hospodářství ČSSR. Výsledky výzkumu předkládáme v této závěrečné zprávě, podle níž byla zpracována i Signální informace.

Předmětem šetření byly názory populace ČSSR starší 15 let na tyto problémové okruhy:

- zaměření hospodářské spolupráce socialistických států, význam našeho zapojení do RVHP pro efektivní rozvoj československé ekonomiky
- ekonomické postavení ČSSR zejména mezi socialistickými státy, postavení ostatních členských států v rámci RVHP
- postupné sbližování a vyrovnávání úrovně ekonomik členských států RVHP, hospodářská pomoc státům s nižší úrovní ekonomického rozvoje
- vědeckotechnická spolupráce socialistických států
- spolupráce v některých odvětvích hospodářství, zejména ve strojírenství a zemědělství
- vzájemná výměna zboží mezi ČSSR a SSSR i ČSSR a ostatními socialistickými státy, dovoz surovin do ČSSR

2. Metoda sběru a zpracování dat

Data výzkumu byla získána dotazováním reprezentativního výběrového souboru obyvatel ČSSR starších 15 let, který byl vybrán standardním postupem ze základního souboru obyvatel ČSSR starších 15 let.

Terénní sběr dat provedlo 290 tazatelů v době od 4.-25.3. 79. Celkem bylo dotazováno 1937 občanů ČSSR z 2201 odeslaných dotazníků, tj. 88 %. Sběr dat byl proveden tazateli ÚVVM metodou standardizovaného rozhovoru /v češtině, slovenštině a maďarštině/ po celém území ČSSR.

Po kontrole a zakódování byla data zpracována statisticky souborem programů pro zpracování dat ÚVVM na počítači CDC 3 300 FSÚ.

Byl získán popis výběrových rozložení všech sledovaných proměnných a jejich třídění se základními sociodemografickými charakteristikami dotázaných - územím, pohlavím, věkem, ekonomickou aktivitou, vzděláním a velikostí místa bydliště. Dále byly získány výstupy popisující odpovědi dotázaných na kombinace dvou různých otázek /2. stupeň třídění/.

Výsledky statistického zpracování získaných dat jsou interpretovány v části II. této zprávy.

3. Reprezentativita výběrového souboru výzkumu 79 - 1

<u>Charakteristika</u>		<u>Obyvatelé ČSSR starší 15ti let</u>		
		Základní soubor *	Výběrový soubor	Rozdíl v %
Území:	ČSR	68,8	69,5	+ 0,7
	SSR	31,2	30,5	- 0,7
Pohlaví:	Muži	48,0	48,0	0,0
	Ženy	52,0	52,0	0,0
Věk:	15 - 29 let	30,9	31,8	+ 0,9
	30 - 44	25,2	24,3	- 0,9
	45 - 59	23,1	22,3	- 0,8
	60 +	20,8	21,6	+ 0,8
Ekonomická aktivita:				
	ekonom. aktivní	63,3	63,0	- 0,3
	ekonom. neaktivní	36,7	37,0	+ 0,3
z ekonomicky aktivních:				
	dělníci	59,0	57,0	- 2,0
	ostatní zaměstnanci	30,8	33,8	+ 3,0
	rolníci	10,2	9,2	- 1,0
Velikost místa bydliště:				
	do - 499	10,3	10,7	+ 0,4
	500 - 1 999	27,0	25,9	- 1,1
	2 000 - 4 999	14,8	15,7	+ 0,9
	5 000 - 19 999	16,3	14,8	- 1,5
	20 000 - 99 999	15,1	15,3	+ 0,2
	100 000 a více obyv.	16,5	17,6	+ 1,1
Vzdělání:	zákl. nevyučen	77,4	64,7	-12,7
	zákl. vyučen			
	další bez maturity	5,7	10,4	+ 4,7
	střední s maturitou	13,5	18,8	+ 5,3
	vysokoškolské	3,4	6,1	+ 2,7

* Údaje ze sčítání lidu 1970.

Reprezentativita výběrového souboru ve výzkumu 79 - 1 odpovídá požadavkům kladeným obvykle na složení výběrového souboru /odchylky maximálně 3 %/.

Významné odchylky se vyskytly u charakteristiky "vzdělání". Počet respondentů se základním vzděláním - je výrazně nižší oproti údajům o vzdělání populace ze sčítání lidu 1970.

Hlavní důvody této odchylky jsou následující:

- 1/ od roku 1970 se úroveň vzdělání stále zvyšuje
- 2/ respondenti často udávají vyšší vzdělání, zčásti z důvodů prestižních, zčásti z neznalosti pojmu
- 3/ tazatelé někdy vyhledávají osoby s vyšším vzděláním, protože s nimi mohou lépe komunikovat

Výběrový soubor obsahoval dále vyšší procento členů KSČ /24 %/, než odpovídá základnímu souboru /13 %/ a zastoupení straníků v ostatních výzkumech /max. 20 %/.

Získané výsledky jsme u důležitých tabulek korigovali vzhledem k odchylkám ve vzdělání dotázaných a jejich členství v KSČ. Korekce se pohybovaly od 0,5 do 2 % a odchylky proto nemají podstatný vliv na získané výsledky. Při interpretaci jsme k těmto skutečnostem přihlíželi.

II. VÝSLEDKY VÝZKUMU

1. Zájem o hospodářskou problematiku a znalost některých skutečností souvisejících se spoluprací socialistických států a RVHP.

V úvodu rozhovoru jsme položili dotázaným dvě otázky, kterými jsme chtěli navodit téma rozhovoru a zároveň zjistit zájem dotázaných o ekonomické problémy, hospodářskou situaci a o hospodářské dění ve světě. Otázka byla zaměřena na obecné ekonomické informace. Předpokládáme totiž, že většina lidí sleduje v první řadě všeobecné hospodářské problémy a teprve potom soustřeďuje svůj zájem pouze určitým směrem.

Podle vlastního vyjádření obecné ekonomické informace sleduje:

denně	33 %	dotázaných
2 až 3x týdně	28 %	dotázaných
asi jednou týdně.	17 %	dotázaných
méně často.	17 %	dotázaných
vůbec ne.	5 %	dotázaných

Muži sledují informace častěji než ženy.

Tab. č. 1

Sledování ekonomických informací /podle pohlaví, v %/.

	Denně	2-3x týdně	1x týdně	méně často	vůbec ne
Muži	42	29	16	10	3
Ženy	25	26	18	23	8

Častost sledování vzrůstá s výší dosaženého vzdělání. Denně sleduje ekonomické informace 21 % dotázaných se základním vzděláním, ale již 34 % vyučených, 39 % s dalším vzděláním bez maturity, 41 % dotázaných se středním a 57 % s vysokoškolským vzděláním. Vůbec nesleduje 11 % dotázaných se základním vzděláním, 4 % dotázaných vyučených a 1 % dotázaných se středním a vyšším vzděláním.

Podle sociálních skupin sleduje hospodářské informace nejčastěji sociální skupina "ostatní zaměstnanci", méně často důchodci

a ženy v domácnosti. S tím souvisí i zjištění, že méně často sledují hospodářské informace lidé starší 60 let. Podle ostatních identifikačních znaků /území a velikost místa bydliště/ nejsou ve výpovědích dotázaných rozdíly.

Dotázaným, kteří odpověděli, že sledují informace ekonomického charakteru, jsme položili otázku, z jakých zdrojů a jak často je získávají. Nejčastějším zdrojem ekonomických informací je sledování televizního vysílání, četba denního tisku, poslech rozhlasu a rozhovory se spolupracovníky, přáteli, známými. Méně častými zdroji jsou různé formy vzdělávání /např. stranické, odborářské, svazácké/, schůze, besedy a odborná literatura.

Tab. č. 2

Informace o ekonomických problémech získávají dotázaní z následujících zdrojů /v %/

	často	občas	vůbec ne
z televize	51	44	5
z denního tisku	44	42	14
z rozhlasu	35	49	16
od spolupracovníků, přátel, známých	13	61	26
z různých forem vzdělávání /stranické, odborářské, svazácké/	9	36	55
z různých schůzí a besed	7	43	50
z odborné literatury	5	22	73

Výsledky ukazují, že muži získávají informace ze všech uvedených zdrojů častěji než ženy. Přehled podává tabulka na následující straně.

Tab.č. 3

Informace o ekonomických problémech získávané dotázanými z následujících zdrojů /podle pohlaví, v %/

	často		občas		vůbec ne	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
z televize	56	47	39	48	5	5
z denního tisku	58	31	35	49	7	20
z rozhlasu	37	33	48	51	15	16
od spolupracovníků, přátel, známých	14	12	64	58	22	30
z různých forem vzdělávání /stranické, odborářské, svazácké/	12	6	40	32	48	62
z různých schůzí a besed	10	5	46	40	44	55
z odborné literatury	7	3	26	18	67	79

Výsledky šetření dále ukazují, že dotázaní s vyšším vzděláním získávají informace častěji než ostatní dotázaní. Zejména to platí o získávání informací z odborné literatury, z denního tisku a z různých forem vzdělávání.

Zkoumáme-li v této otázce vliv věku, můžeme říci, že u dotázaných starších 60 let vzrůstá procento těch, kteří jednotlivých informačních zdrojů nevyužívají. Toto tvrzení platí o všech informačních zdrojích, na které jsme se dotazovali.

I v této otázce se ukazuje, že ostatní zaměstnanci získávají informace ekonomického charakteru častěji než ostatní sociální skupiny.

Toto tvrzení neplatí zcela jednoznačně u zdrojů, z nichž lze informace získat "pasivním způsobem", tj. poslech televize a rozhlasu. U žen v domácnosti naopak tyto zdroje informací převažují. Stejná tendence se projevují, i když ne tak výrazně, u důchodců a rolníků. Podle území a velikosti místa bydliště nejsou v odpovědích dotázaných rozdíly.

V tomto výzkumu, který se zabývá problematikou hospodářské spolupráce socialistických států z hlediska mínění občanů, bychom se jen těžko obešli bez otázek, zjišťujících konkrétní znalost dotázaných o některých faktorech této problematiky, byť v omezené míře.

Abychom zjistili, jaká je znalost o samotném předmětu výzkumu, položili jsme dotázaným otázku: "Co je, podle Vás, Rada vzájemné hospodářské pomoci, zkratka RVHP?"

V pokynech k výzkumu byli naši tazatelé ještě upozorněni, že u této otázky očekáváme odpovědi typu: "Je to organizace /sdružení/ pro ...", ne hodnocení činnosti RVHP.

Odpovědi na tuto otázku byly velmi různorodé, od naprosto přesných přes odpovědi s nepřesnostmi či neúplné odpovědi, až po odpovědi zcela nesprávné a nakonec odpověď "nevím".

Můžeme však říci, že 74 % dotázaných dalo na otázku, co je RVHP v podstatě správnou odpověď, 20 % dalo odpověď nesprávnou a 6 % dotázaných odpovědělo "nevím".

Správné odpovědi dali častěji dotázaní z ČSR /77 %/, než z SSR /70 %/, častěji muži /80 %/ než ženy /70 %/, dotázaní ve věku 15 - 59 let /76% - 78%/ než občané starší 60 let /65 %/. Správné odpovědi dalo 85 % ostatních zaměstnanců, 83 % studentů a učňů, 72 % dělníků, 70 % rolníků a 65 % důchodců a žen v domácnosti. Častěji správně odpověděli občané z větších měst, rovněž členové KSČ /83 %/ než nečlenové /73 %/.

Je přirozené, že znalost odpovědi na tuto otázku výrazně stoupá s výší dosaženého vzdělání. Správnou odpověď dalo 60 % dotázaných nevyučených, ale již 75 % vyučených, 79 % se středním vzděláním bez maturity, 87 % se středním vzděláním s maturitou a 95 % dotázaných s vysokoškolským vzděláním.

Znalost odpovědi ovlivňuje i to, jak často dotázaný sleduje ekonomické informace. Správnou odpověď dalo 81 % těch dotázaných, kteří vypověděli, že ekonomické informace sledují denně nebo 2 až 3 krát týdně. 72 % dotázaných, kteří sledují ekonomické informace asi 1 krát týdně, 62 %, kteří sledují méně často a pouze 41 % těch dotázaných, kteří ekonomické informace nesledují vůbec.

U této otázky jsme odpovědi, které považujeme za správné ještě dále třídili podle přesnosti vyjádření. Správné odpovědi jsme rozdělili do 4 podskupin. Do další skupiny jsme zařadili odpovědi zcela nesprávné a nakonec odpovědi "nevím".^{1/}

Přehled o těchto odpovědích dává tabulka č. 4.

Zcela přesné odpovědi na otázku, co je RVHP, dalo pouze 15 dotázaných, což je necelé jedno procento. Předpokládáme však, že dotázaní, jejichž odpovědi jsme zařadili do 2. skupiny při dalším rozhovoru by rovněž přesně odpověděli na náš dotaz. Pro velmi malou četnost odpovědí 1. skupiny a proto, že i odpovědi 2. skupiny můžeme považovat za přesné, jsme obě skupiny v tabulce sloučili.

Poznámka: 1/

1. skupina zahrnovala zcela správné odpovědi /např. politicko-hospodářská mezinárodní organizace socialistických států, sdružení soc. států na poli hospodářském, ekonomickém, politickém i kulturním apod./
2. skupina zahrnovala odpovědi bez politického aspektu, jinak správné. /např. organizace pro hospodářskou spolupráci socialistických zemí, integrační hospodářské seskupení soc. států, ekonomické, hospodářské sdružení soc. států apod./
3. skupina zahrnovala neúplné odpovědi a odpovědi s nepřesnostmi, /např. organizace států, které si vzájemně pomáhají, sdružení socialistických států, které si pomáhají při budování, organizace pro vzájemnou hospodářskou pomoc apod./
4. skupina zahrnovala odpovědi u kterých nebylo uvedeno, že se jedná o organizaci, ale byla vyjádřena činnost. /např. vzájemné pomáhání socialistických států, vzájemná pomoc /dohoda/ mezi socialistickými státy apod./
5. skupina zahrnovala zcela nesprávné odpovědi /např. sdružení socialistických i kapitalistických států ke vzájemné pomoci, nějaký spolek, vládní oddělení socialistických zemí pro zahraniční obchod, podpůrný spolek hospodářsky zaostalých států východní Evropy, tam se dohadují komu pomoci třeba s mankem, sdružení všech evropských států, za účelem vzájemné pomoci, nějaký vojenský spolek a velitelem je Rus, pomáhají si v době války a přírodních katastrof apod./.
6. skupina: odpovědi nevím.

Tab. č. 4

Odpoředi na dotaz, co je RVHP /v %/

		SPRÁVNĚ ODPOVĚDI			ne- správ- né	ne- vím
		Přes- né	neúpl- né, s nepřes- nostmi	vyjá- děna čin- nost		
		1+2	3	4	5	6
Území	ČSSR	12	34	28	20	6
	ČSR	14	35	28	19	4
	SSR	9	31	30	21	9
Pohlaví	Muži	15	36	29	18	2
	Ženy	11	31	28	21	9
Věkové skupiny	15 - 29 let	13	37	27	18	5
	30 - 44 let	14	35	29	18	4
	45 - 59 let	12	34	30	19	5
	60 let a více	9	28	28	25	10
Ekonomická aktivita	Dělníci	9	33	30	22	6
	Ostatní zaměstnanci	20	39	26	14	1
	Rolníci	6	30	34	24	6
	Důchodci	10	27	28	24	11
	Ženy v domácnosti	8	28	29	23	12
	Studenti, učni	18	41	24	14	3
Vzdělání	Nevyučen	6	27	27	26	14
	Vyučen	10	35	30	22	3
	Další bez maturity	16	28	35	18	3
	Střední s maturitou	20	40	27	13	0
	Vysokoškolské	28	48	19	5	0
Velikost místa bydlíště	do 1 999 ob.	10	33	28	23	6
	2 000 - 4 999 ob.	11	30	27	25	7
	5 000 - 19 999 ob.	12	32	31	17	8
	20 000 - 99 999 ob.	15	40	27	14	4
	nad 100 tisíc obyv.	17	35	29	16	3
Členství	člen KSČ	18	37	28	15	2
	nečlen	11	33	29	21	6

Pokračování tabulky na následující straně

Pokračování tabulky.

		1+2	3	4	5	6
Sleduje ekonomické informace:	denně	15	36	30	17	2
	2-3 x týdně	14	37	31	16	2
	asi 1 x týdně	12	32	28	22	6
	méně často	6	31	25	25	13
	vůbec ne	6	19	16	33	26

Z tabulky vidíme, že častěji zcela přesné odpovědi dali dotázaní z ČSR než ze SSR, častěji muži než ženy, mladší občané, ostatní zaměstnanci, studenti a učni, občané se středoškolským a vysokoškolským vzděláním, občané z větších měst a velkoměst, členové KSČ a ti dotázaní, kteří více sledují informace ekonomického charakteru.

Ve výzkumu jsme položili dotázaným ještě několik otázek, zjišťujících znalost problematiky, např. otázky dovozu a vývozu do SSSR a ostatních socialistických států, otázky zjišťující zabezpečení rozvoje našeho strojírenství a zemědělství, dotaz na společné investiční celky apod. Odpovědi na tyto otázky jsou zpracovány v dalších kapitolách.

X

Převážná většina dotázaných sleduje alespoň jednou týdně informace ekonomického charakteru. Hlavními zdroji ekonomických informací jsou televize, denní tisk, rozhlas a rozhovory se spolupracovníky, přáteli či známými.

Na dotaz, co je RVHP dalo 74% dotázaných odpověď, kterou můžeme považovat za správnou. Hodnotíme-li tyto odpovědi podle přesnosti vyjádření, pak přesnou odpověď dalo 12% dotázaných, 34% dalo nepřesnou či neúplnou odpověď a 28% dalo odpověď, v níž byla vyjádřena činnost RVHP. Odpověď nezná 26% dotázaných.

2. Hodnocení hospodářského postavení socialistických států a názor na postavení socialistické soustavy ve světě.

V této kapitole rozbíráme názory občanů Československa na upevňování postavení socialistické soustavy ve světě a na ekonomické postavení ČSSR, zejména mezi socialistickými státy a postavení ostatních členských států v rámci RVHP.

Dotázaným jsme položili otázku: "Na začátku roku bývá zvykem zamyslet se nad uplynulým rokem. Znamená, podle Vašeho názoru, rok 1978 z hlediska hospodářského rozvoje: posílení socialistické soustavy, její oslabení, nebo se její postavení nezměnilo?"

42 % dotázaných uvedlo, že došlo k posílení, 35 % uvedlo, že postavení socialistické soustavy se nezměnilo, 5 % se domnívá, že došlo k jejímu oslabení a 17 % dotázaných odpovědělo "nevím".

Jak je patrné z tabulky č. 5, podle sociodemografických znaků jsou v názorech dotázaných určité rozdíly, které ukazují, že pozitivnější názory častěji zastávají dotázaní ze SSR, mladší občané, studenti a učni, ostatní zaměstnanci a rolníci, středoškoláci a občané bydlící v menších obcích a členové KSČ.

Tab. č. 5

Názory na změny, k nimž došlo v r. 1978 v postavení socialistické soustavy ve světě z hlediska hospodářského rozvoje /v %/.

		posílení	nezměnilo se	oslabení	nevím
Území	ČSSR	43	35	5	17
	ČSR	40	38	6	16
	SSR	48	28	4	20
Pohlaví	Muži	44	40	6	10
	Ženy	41	30	5	24
Věkové skupiny	15 - 29 let	47	35	5	13
	30 - 44 let	43	39	6	12
	45 - 59 let	40	36	5	19
	60 +	38	31	5	26

Pokračování tabulky na následující straně.

		posílení	nezměnilo se	oslabení	nevím
Ekonomická aktivita	Dělníci	40	38	6	16
	Ostatní zaměstnanci	47	38	6	9
	Rolníci	47	31	8	14
	Důchodci	37	30	5	28
	Ženy v domácnosti	38	28	7	27
	Studenti, učni	50	33	2	15
Vzdělání	nevyučen	39	27	4	30
	vyučen	42	39	5	14
	další bez maturity	46	33	7	14
	středoškolské	47	39	8	6
	vysokoškolské	40	47	7	6
Velikost místa bydliště	do 1 999 obyv.	47	30	5	18
	2 000 - 4 999	46	35	4	15
	5 000 - 19 999	40	38	5	17
	20 000 - 99 999	44	33	6	17
	100 000 a více obyv.	30	45	8	17
Člen- ství	člen KSČ	62	28	4	6
	nečlen	37	37	6	20

Ve srovnání se začátkem roku 1975, kdy jsme se dotazovali na změny postavení socialistické soustavy v r. 1974, došlo v názorech dotázaných k určitým změnám, jak ukazuje následující tabulka.

Tab. č. 6

Názory na změny v postavení socialistické soustavy, v r. 1974 a 1978

/v %/

	1974	1978
posílení socialistické soustavy	51	43
její postavení se nezměnilo	23	35
její postavení se oslabilo	1	5
nevím	25	17

Do výzkumu byla zařazena otázka zjišťující názory dotázaných na ekonomické postavení ČSSR a ostatních členských států v rámci RVHP.

Na otázku jaké postavení zaujímá ČSSR ve světě po ekonomické stránce odpovědělo 16 % dotázaných, že ČSSR je na úrovni nejvyspělejších států a 38 %, že se k nejvyspělejším státům blíží. 35 % dotázaných se domnívá, že ČSSR je po hospodářské stránce na průměrné úrovni, 6 %, že je pod celosvětovým průměrem a 1 %, že dokonce za ostatními státy silně zaostává. 4 % odpovědělo, že neví.

Ukázalo se, že muži hodnotí vyspělost ČSSR významně výše než ženy /součet odpovědí na první dvě alternativy 57 % proti 51 %/, že ji hodnotí výše rovněž mladí lidé do 29 let, naproti tomu dotázaní se středoškolským a zejména vysokoškolským vzděláním hodnotí tuto vyspělost níže /jen 9 % občanů s vysokoškolským vzděláním se domnívá, že ČSSR patří k nejvyspělejším státům/. Podobná tendence je i ve velkých městech a velkoměstech.

Stejná otázka byla položena ve výzkumu již v r. 1974. Porovnání výsledků obou výzkumů ukázalo, že v názorech dotázaných nedošlo ke změně.

Tab. č. 7

Postavení ČSSR ve světě po ekonomické stránce /podle vyjádření dotázaných, v %/.

	v r. 1974	v r. 1978
je na úrovni nejvyspělejších států	16,2	16,1
blíží se k nejvyspělejším státům	38,5	37,9
je na úrovni průměru ostatních států	35,8	35,3
je pod průměrem ostatních států	3,7	5,7
silně za ostatními státy zaostává.	0,4	1,2
nevím	5,4	3,8

Dále dotázaní hodnotili hospodářskou vyspělost jednotlivých členských států RVHP. Byli jsme si předem vědomi toho, že dotázaní budou hodnotit vyspělost nikoli pomocí výše národního důchodu

na hlavu, ale spíše podle objemových ukazatelů a subjektivních dojmů. Získané výsledky je třeba chápat jako představu dotázaných o hospodářské vyspělosti států RVHP na základě subjektivních představ a odhadů.

Na základě průměrného hodnocení jsme dostali toto pořadí států podle hospodářské vyspělosti.*

1. SSSR	4,23
2. NDR	4,12
3. ČSSR	4,11
4. Maďarsko	3,35
5. Polsko	2,77
6. Rumunsko	2,76
7. Bulharsko	2,68
8. Kuba	2,23
9. Mongolsko	1,76
10. Vietnam	1,65

Na základě analýzy odpovědí na tuto otázku podle základních sociodemografických ukazatelů je možno říci, že hodnocení vyspělosti členských států RVHP vůbec nezáviselo na věku, pohlaví a ekonomické aktivitě dotázaných a velmi málo na území. Odchytky v tomto subjektivním hodnocení závisely jen na velikosti místa bydliště a především na vzdělání.

V následující tabulce je uvedeno pořadí hodnocených států podle průměrného hodnocení u jednotlivých skupin vzdělání. Státy jsou uspořádány ve shodě s uspořádáním celé populace.

---

* Dotázaným byla položena otázka: "Na této úsečce je vyznačeno 5 bodů. 1 znamená nejmenší, 5 největší hospodářskou vyspělost. Řekněte mi, jak hodnotíte hospodářskou vyspělost zemí, které Vám nyní uvedu, vzhledem k ostatním socialistickým zemím."
Z těchto odpovědí jsme mimo jiné získali i průměrná hodnocení hospodářské vyspělosti států, podle něhož bylo stanoveno pořadí.

Tab. č. 8

Pořadí států RVHP podle názorů na hospodářskou vyspělost /podle vzdělání, v %/

	SSSR	NDR	ČSSR	MLR	PLR	RSR	BLR	KSR	MOLR	VSR
základní-nevyučení	1	3	2	4	5	6	7	8	9	10
základní-vyučení	1	2	3	4	6	5	7	8	9	10
bez maturity	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
středoškolské	3	1	2	4	5	6	7	8	9	10
vysokoškolské	3	1	2	4	5	6	7	8	9	10

Dotázaní se středním a vyšším vzděláním tedy oceňují výše vyspělost NDR a ČSSR, než SSSR.

Dále jsme sestavili skupiny států s navzájem blízkým hodnocením; 1. skupina zahrnuje státy hodnocené jako nejvyspělejší, 4. skupina státy nejméně vyspělé.

1. skupina - SSSR, NDR, ČSSR
2. skupina - Maďarsko
3. skupina - Polsko, Rumunsko, Bulharsko, Kuba
4. skupina - Mongolsko, Vietnam

Odchytky se vyskytly u některých skupin vzdělání:

Tab. č. 9

Skupiny států podle hospodářské vyspělosti, podle vzdělání dotázaných.

	1. skupina	2. skupina	3. skupina	4. skupina
nevyučení	SSSR, NDR, ČSSR	Maďarsko	Polsko, Rumunsko, Kuba	Mongolsko, Vietnam
vyučení	SSSR, NDR, ČSSR	Maďarsko	Rumunsko, Polsko, Bulharsko, Kuba	Mongolsko, Vietnam
další bez maturity	SSSR, NDR, ČSSR	Maďarsko	Polsko, Rumunsko, Bulharsko, Kuba	Mongolsko, Vietnam
středoškolské	NDR, ČSSR, SSSR	Maďarsko	Polsko, Rumunsko, Bulharsko	Kuba, Mongolsko, Vietnam
vysokoškolské	NDR, ČSSR	SSSR, Maďarsko	Polsko, Rumunsko, Bulharsko	Kuba, Mongolsko, Vietnam

Ukazuje se, že dotázaní se středním a vyšším vzděláním nejen hodnotí výše hospodářskou vyspělost NDR a ČSSR, ale navíc hodnotí níže hospodářskou vyspělost Kuby a řadí ji do skupiny méně vyspělých. Dotázaní s vysokoškolským vzděláním hodnotí hospodářství SSSR jako "podobné" spíše Maďarsku než NDR a ČSSR.

X

42 % dotázaných se domnívá, že v r. 1978 došlo, z hlediska hospodářského rozvoje, k posílení socialistické soustavy, 35 % dotázaných vyslovilo názor, že její postavení se nezměnilo, 5 % se domnívá, že došlo k jejímu oslabení.

Dotázaní hodnotili hospodářskou vyspělost jednotlivých členských států RVHP, podle tohoto subjektivního hodnocení jsme sestavili skupiny států s navzájem blízkým hodnocením. /1. skupina zahrnuje státy hodnocené jako nejvyspělejší, 4. skupina státy nejméně vyspělé/

1. SSSR, NDR, ČSSR
2. Maďarsko
3. Polsko, Rumunsko, Bulharsko, Kuba
4. Mongolsko, Vietnam

3. Názory na upevňování spolupráce socialistických států, na sbližování a vyrovnávání úrovně jejich ekonomického rozvoje a vzájemnou výhodnost spolupráce.

Realizace komplexního programu rozvíjí a prohlubuje hospodářskou a vědeckotechnickou spolupráci členských států RVHP s cílem napomáhat rychlejšímu rozvoji výrobních sil, k dosažení nejvyšší vědeckotechnické úrovně a efektivnosti výroby a k zajištění potřeb ekonomik jednotlivých států.

Členské státy RVHP vstoupily do socialistické hospodářské a vědeckotechnické spolupráce s rozdílnou úrovní výrobních sil jako důsledku jejich předchozího vývoje. Postupné sbližování a vyrovnávání úrovně ekonomického rozvoje považují za objektivní historický proces, který je podmíněn socialistickými výrobními vztahy a rozvojem vzájemné politické, hospodářské a vědeckotechnické spolupráce.

Na to, jaký je odraz těchto objektivních skutečností spolupráce socialistických států ve vědomí občanů ČSSR, byl zaměřen následující komplex otázek.

Upevňování a prohlubování mezinárodní socialistické spolupráce v hospodářství považuje za velmi významné 40 % dotázaných

za významné	46 %
za méně významné	4 %
za nevýznamné	1 %
neví	9 % dotázaných.

Souhlasné odpovědi /tj. velmi významné a významné/ na tuto otázku vysoce převažují u všech sociodemografických skupin. /Součet procent neklesl nikde pod 80 %/. Odpověď považující upevňování spolupráce socialistických států v hospodářství za nevýznamné dalo pouze 17 dotázaných, tj. necelé procento z celkového počtu.

Zkoumali jsme také, zda podle názoru dotázaných je pro hospodářskou spolupráci socialistických zemí sbližování a vyrovnávání jejich hospodářské úrovně nutné. Kladně odpovědělo 77 % dotázaných, záporně 8 % a zbytek, tj. 15 % dotázaných odpovědělo "nevím".

Rozložení odpovědí podle základních identifikačních znaků ukazuje následující graf.

Názory na nutnost sblížení a vyrovnání hospodářské úrovně pro hospodářskou spolupráci socialistických států. /v %/

Vyrovnávání:

		je nutné		není nutné		nevím	
Území	ČSR	77	9	14			
	SSR	76	6	18			
Pohlaví	Muži	79	9	12			
	Ženy	75	6	19			
Věkové skupiny	15 - 29 let	79	7	14			
	30 - 44 let	79	9	12			
	45 - 59 let	78	8	14			
	60 +	71	6	23			
Ekonomická aktivita	Dělníci	76	8	16			
	Ostat. zaměst.	84	9	7			
	Rolníci	77	5	18			
	Důchodci	69	7	24			
	Ženy v domácn.	74	7	19			
	Studenti, učni	79	8	13			
Vzdělání	Základní-nevyuč.	70	5	25			
	Vyučen	77	8	15			
	Bez maturity	82	6	12			
	Středoškolské	83	10	7			
	Vysokoškolské	83	12	5			
Velikost místa bydliště	do 1 999 obyv.	82	6	12			
	do 4 999	77	6	17			
	do 19 999	70	12	18			
	do 99 999	76	6	18			
	nad 100 000 ob.	73	10	17			

Z grafu vidíme, že prakticky všechny zkoumané skupiny populace jsou z více než 70 % přesvědčeny o nutnosti vyrovnávání hospodářské úrovně pro spolupráci socialistických států.

Toto přesvědčení roste s úrovní vzdělání, klesá s věkem a je vyšší u ekonomicky aktivní části populace. Diference jsou však většinou zapříčiněny rozdílným počtem odpovědí "nevím", nikoli odmítáním nutnosti vyrovnávání hospodářské úrovně.

V rámci tohoto tématického okruhu byly dále zkoumány názory občanů ČSSR na vzájemnou výhodnost hospodářské spolupráce socialistických zemí.

70 % dotázaných se domnívá, že spolupráce mezi socialistickými zeměmi je oboustranně výhodná.

19 % se domnívá, že spolupráce je výhodnější pro ostatní země než pro Československo

3 % považují tuto spolupráci za výhodnější pro Československo

8 % dotázaných odpovědělo "nevím".

U některých skupin dotázaných se vyskytly určité odchylky: 79 % členů strany považuje spolupráci za oboustranně výhodnou a jen 13 % za výhodnější pro ostatní země než pro Československo. Naopak 27 % občanů s vysokoškolským vzděláním a 24 % dotázaných z měst nad 100 tisíc obyvatel považuje spolupráci za výhodnější pro ostatní země.

Dotázaných, kteří odpověděli, že hospodářská spolupráce je výhodnější pro ostatní socialistické státy, jsme se zeptali, pro které členské státy RVHP je tato spolupráce, podle jejich názoru, výhodnější.

374 /19 %/ dotázaných, kteří na tuto otázku odpovídali, uvádělo nejčastěji Mongolsko, Kubu, Vietnam, dále Polsko, Sovětský svaz, Bulharsko, méně často Rumunsko, Maďarsko a NDR.

Někteří dotázaní uvedli všeobecnou odpověď typu "pro země s nižší úrovní hospodářského rozvoje, pro všechny zaostávající země" apod.

Jestliže porovnáme odpovědi na tuto otázku se subjektivním hodnocením hospodářské vyspělosti členských států RVHP /viz str. 17-20/, vidíme, že mezi státy, pro něž je hospodářská spolupráce podle názoru některých dotázaných výhodnější, jsou uváděny především ty země, které mají i velmi nízké hodnocení hospodářské vyspělosti. /Vietnam, Kuba, Mongolsko, Polsko, Bulharsko/.

Úkolem výzkumu bylo rovněž zjistit, jaký názor mají občané ČSSR na proces sbližování hospodářské úrovně socialistických států. Dotázaným byla položena otázka:

"V období začínající hospodářské spolupráce byly socialistické státy na rozdílné hospodářské úrovni. Domníváte se, že v posledních 10 letech se rozdíly mezi socialistickými státy ve vyjmenovaných oblastech hospodářství zmenšují, zůstávají přibližně stejné nebo se zvětšují?"

Jsme si vědomi, že spolupráce členských států RVHP má komplexní charakter, a že tato skutečnost se odráží i v ekonomické propagandě. Abychom však zkonkretizovali odpovědi dotázaných, ptali jsme se na vybrané důležité oblasti hospodářství.

Ve všech vyjmenovaných oblastech hospodářství převažují odpovědi, že rozdíly se zmenšují. Tento názor má převahu i u všech sledovaných skupin obyvatelstva.

Tab. č. 10

Názory dotázaných na vývoj rozdílů v uvedených oblastech hospodářství v posledních 10 letech /za celou ČSSR, v %/

HOSPODÁŘSKÉ OBLASTI	Rozdíly			
	se zmenšují	zůstávají stejné	se zvětšují	nevím
strojírenství	53	17	18	12
věda a technika	51	12	20	17
zemědělství	46	26	18	10
výroba spotřebního zboží	43	30	15	12
chemický průmysl	43	20	19	18
potravinářský průmysl	42	31	14	13

Názory na vývoj rozdílů v jednotlivých oblastech hospodářství se liší, jak se při dalším rozboru ukázalo, především v závislosti na dosaženém vzdělání /viz tabulka č. 11 /, pohlaví dotázaných a jejich ekonomické aktivitě. Vliv území, věku a velikosti místa bydliště je méně významný.

Tab. č. 11

Názor: "rozdíly v uvedených oblastech hospodářství se zmenšují"
/podle vzdělání dotázaných, v %/

	Stroj- jíren- ství	věda a techni- ka	zeměděl- ství	výroba spotřeb. zboží	chemický průmysl	potravi- nářský průmysl	počet dotá- zaných
Nevyučen	38	39	36	32	32	32	559
Vyučen	53	50	47	43	44	41	680
Další bez maturity	57	61	57	55	50	51	197
Středoškolské	64	58	50	49	49	51	362
Vysokoškolské	75	77	55	65	56	53	118
ČSSR	53	51	46	43	43	42	1 916

Názory, že "rozdíly v uvedených oblastech hospodářství se mezi socialistickými státy zmenšují", zastává od 32 % do 39 % dotázaných se základním vzděláním, nevyučených. U vyučených je toto rozpětí 41 - 53 %, u dotázaných s dalším vzděláním bez maturity 50 - 61 %, u absolventů středních škol 49 - 64 % a u dotázaných s vysokoškolským vzděláním dokonce 53 - 77 %.

Vidíme tedy, že čím vyšší mají dotázaní vzdělání, tím spíše se domnívají, že rozdíly v úrovni zkoumaných odvětví se zmenšují, že tedy dochází ke sbližování úrovně hospodářského rozvoje socialistických států.

Tab. č. 12

Názor: "rozdíly v uvedených oblastech hospodářství se zmenšují"
/podle území, v %/

	Stroj- jíren- ství	věda a techni- ka	zeměděl- ství	výroba spotřeb. zboží	chemický průmysl	potravi- nářský průmysl	počet dotá- zaných
ČSR	56	53	48	45	44	42	1 338
SSR	46	47	43	40	39	40	588

Jak je patrné z tabulky, dotázaní z ČSR zastávají ve všech zkoumaných oblastech hospodářství častěji názor, že rozdíly v úrovni se zmenšují, než dotázaní ze Slovenska.

Rovněž mladší občané častěji než starší zastávají názor, že rozdíly v úrovni jednotlivých odvětví se zmenšují, stejně je tomu i u členů KSČ, jak ukazuje následující tabulka:

Tab. č. 13

Názor: "rozdíly v uvedených oblastech hospodářství se zmenšují"
/podle členství v KSČ, v %/

	stro- jíren- ství	věda a techni- ka	zeměděl- ství	výroba spotřeb. zboží	chemický průmysl	potravi- nářský průmysl	počet dotá- zaných
člen KSČ	64	61	51	51	51	45	462
nečlen	49	48	44	41	40	40	1 457

X

Upevňování a prohlubování mezinárodní socialistické spolupráce v hospodářství považuje za velmi významné 40 % a za významné 46 % dotázaných. Souhlasné odpovědi na tuto otázku převažují u všech sociodemografických skupin.

77 % dotázaných uvedlo, že sblížování a vyrovnávání hospodářské úrovně socialistických států je nutné.

70 % dotázaných považuje spolupráci socialistických států za oboustranně výhodnou, 19 % se domnívá, že spolupráce je výhodnější pro ostatní státy než pro ČSSR.

4. Názory na spolupráci s Mongolskem, Kubou a Vietnamem.

Specifické postavení mezi členskými státy RVHP zaujímají Mongolská lidová republika, Socialistická republika Kuba a Vietnamská socialistická republika. Vytvoření optimálního komplexu hospodářství těchto států vyžaduje značných investic a poskytnutí pomoci od ostatních socialistických států.

Úkolem výzkumu bylo zjistit názory na potřebnost spolupráce s těmito zeměmi jak z hlediska hospodářství těchto států, tak z hlediska hospodářství československého i hospodářství celého společenství RVHP.

Naprostá většina dotázaných /93 %/ se domnívá, že spolupráce v rámci RVHP je pro hospodářství Mongolska, Kuby a Vietnamu potřebná. Zápornou odpověď dalo necelé procento dotázaných, 6 % dotázaných odpovědělo "nevím". Na dotaz, zda je tato spolupráce potřebná pro hospodářství Československa odpovědělo kladně 42 % dotázaných, záporně 34 % dotázaných a 24 % neví.

Názor, že spolupráce se státy s nižší úrovní ekonomického rozvoje je potřebná pro hospodářství celého společenství RVHP zastává 65 % dotázaných, 9 % dotázaných se domnívá, že tato spolupráce potřebná není a 26 % nezná na tuto otázku odpověď.

Odpovědi na tyto tři dílčí dotazy jsme shrnuli do šesti základních názorů na potřebnost spolupráce uvedených států s RVHP a ČSSR.^{1/}Získali jsme tyto výsledky:

38 % dotázaných se domnívá, že vzájemná spolupráce je potřebná jak pro hospodářství Mongolska, Kuby a Vietnamu, tak pro hospodářství Československa i celého společenství RVHP, čili uznává vzájemnou potřebnost spolupráce.

---

^{1/} Předem bylo připraveno rozdělení odpovědí na tyto 3 dotazy do 6 názorových skupin: 1. skupina zahrnuje názory uznávající vzájemnou potřebnost spolupráce.

2. skupina zahrnuje názory považující spolupráci za potřebnou pro hospodářství Mongolska, Kuby, Vietnamu i celé RVHP, nikoli pro hospodářství ČSSR

3. skupina zahrnuje názory považující spolupráci za potřebnou pouze pro hospodářství Mongolska, Kuby a Vietnamu.

4. skupina-jiné odpovědi

5. skupina- odpovědi "nevím"

6. skupina-spolupráce je zcela nepotřebná

25% dotázaných se domnívá, že spolupráce je potřebná pro hospodářství Mongolska, Kuby a Vietnamu i hospodářství celého společenství RVHP, ale pro hospodářství ČSSR nepotřebná.

27 % dotázaných se domnívá, že vzájemná spolupráce je potřebná pouze pro hospodářství Mongolska, Kuby a Vietnamu, nikoli pro ČSSR i celé společenství RVHP.

6 % dotázaných dalo odpovědi, které nebylo možno zařadit do žádné skupiny. Např. odpovědi, že spolupráce je potřebná pro hospodářství Mongolska, Kuby a Vietnamu a ČSSR, ale nikoli pro hospodářství celého společenství RVHP apod.

4% dotázaných neznají odpověď

0,3 % /pouze pět dotázaných/ považuje spolupráci ze všech zkoumaných hledisek za nepotřebnou.

V rozložení četností odpovědí u jednotlivých skupin obyvatelstva jsou určité rozdíly, jak ukazuje tabulka č. 14

Tab. č. 14

Skupiny názorů na potřebnost spolupráce se zeměmi s nižší úrovní ekonomického rozvoje podle území, ekonomické aktivity, vzdělání, velikosti místa bydliště a členství v KSČ, v %/.

/Uvádíme četnosti odpovědí pouze pro první tři názorové skupiny; u ostatních skupin je četnost odpovědí příliš nízká a tvoří dopočet do 100 %/

	SPOLUPRÁCE JE POTŘEBNÁ PRO HOSPODÁŘSTVÍ			Počet dotá- zaných
	Mongolska, Kuby, Viet- namu, ČSSR, RVHP	Mongolska, Kuby, Viet- namu, RVHP	Mongolska, Kuby, Viet- namu	
ČSSR	38	25	27	1 926
ČSR	36	27	28	1 340
SSR	44	21	25	586
Dělníci	38	23	29	689
Ostatní zaměstnanci	40	30	25	413
Rolníci	35	30	25	111
Důchodci	36	21	28	356
Ženy v domácnosti	38	24	29	119
Studenti, učni	40	27	23	239

Pokračování tabulky

Nevyučení	35	20	28	526
Vyučení	40	24	28	679
Další bez maturity	41	26	24	199
Středoškoláci	39	30	26	361
Vysokoškoláci	35	41	23	116
do 1 999 obyvatel	42	26	23	707
do 4 999 obyvatel	43	25	22	305
do 19 999 obyvatel	34	22	34	284
do 99 999 obyvatel	36	24	29	295
nad 100 tisíc	32	27	33	339
člen KSČ	53	24	18	458
nečlen	34	26	30	1 461

Mezi muži a ženami a mezi jednotlivými věkovými skupinami nejsou u těchto názorů podstatné rozdíly.

X

Z rozložení odpovědí vyplývá, že 38 % dotázaných uznává vzájemnou potřebnost spolupráce a na všechny tři dílčí dotazy dalo odpověď ano. 25 % dotázaných se domnívá, že spolupráce je potřebná pro hospodářství Mongolska, Kuby a Vietnamu i celého společenství RVHP, ale nikoli pro hospodářství ČSSR. 27 % dotázaných považuje tuto spolupráci za potřebnou pouze pro hospodářství Mongolska, Kuby a Vietnamu.

5. Význam hospodářské spolupráce socialistických států pro hospodářství ČSSR v názorech občanů.

Základem našich vnějších ekonomických vztahů i důležitým faktorem stability dalšího ekonomického vývoje ČSSR je a bude i nadále všestranná hospodářská spolupráce, především se Sovětským svazem a ostatními socialistickými státy.

Pro naši ekonomiku je zapojení do mezinárodní ekonomické integrace v rámci RVHP jedinou cestou, která jí umožňuje překonat problémy vyplývající z relativně omezených surovinových zdrojů a napomáhá intenzivnímu uplatnění výsledků vědeckotechnického rozvoje.

V této kapitole předkládáme rozbor názorů občanů ČSSR na tyto objektivní skutečnosti. Zvláště jsme se zde zaměřili na to, jak naši občané chápou význam začlenění Československa do hospodářské spolupráce socialistických států.

Hospodářská spolupráce s ostatními socialistickými státy je pro rozvoj našeho hospodářství podle názorů dotázaných:

- 37 % velmi důležitá
- 49 % důležitá
- 7 % méně důležitá
- 2 % není důležitá a
- 5 % dotázaných neví.

V porovnání s celkem mají členové KSČ na důležitost spolupráce ČSSR s ostatními socialistickými státy pozitivnější názory. /Tuto spolupráci považuje za velmi důležitou 57 % dotázaných, členů KSČ proti 31 % nečlenů./ Za velmi důležitou ji považuje rovněž vyšší procento ostatních zaměstnanců /45 %/, studentů a učňů /44 %/, dále dotázaných s dalším vzděláním bez maturity /48 %/, středoškoláků /43 %/ a občanů z míst od dvou do pěti tisíc obyvatel /41 %/. Naopak tuto spolupráci považuje za velmi důležitou pouze 30 % dotázaných z velkoměst.

U ostatních skupin obyvatelstva, tříděno podle základních identifikačních znaků, nejsou v odpovědích významnější rozdíly.

Ukazuje se, že čím častěji občané /podle vlastního vyjádření/ sledují informace o ekonomických problémech, o hospodářské situaci a hospodářském dění ve světě, tím častěji dávají odpověď, že

hospodářská spolupráce socialistických států je pro rozvoj našeho hospodářství velmi důležitá. Vlastní vyjádření o častosti sledování problematiky ekonomického charakteru se v této otázce ukazuje jako nejvýraznější diferencující činitel /viz tabulka/.

Tab. č. 15

Názory na důležitost hospodářské spolupráce s ostatními socialistickými státy pro rozvoj hospodářství ČSSR /podle častosti sledování ekonomické problematiky, v %/

Občané sledují informace	Spolupráce je					počet dotázaných
	velmi důležitá	důležitá	méně důležitá	není důležitá	nevím	
denně	54	39	5	1	1	646
2 - 3 x týdně	38	53	5	2	2	534
asi jednou týdně	25	59	9	1	6	332
méně často	20	54	11	4	11	323
vůbec ne	16	41	8	7	28	100
ČSSR	37	49	7	2	5	1 935

Zajímaly nás i názory občanů na to, v čem spolupráce ČSSR s ostatními socialistickými státy napomáhá rozvoji našeho hospodářství a naopak, v čem mu podle názorů občanů neprospívá.

Dotázaným byla položena otázka: "Domníváte se, že spolupráce ČSSR s ostatními socialistickými státy napomáhá rozvoji našeho hospodářství?"

58 % dotázaných odpovědělo jednoznačně „ano“

27 % odpovědělo, že „v něčem ano, v něčem ne“

3 % dotázaných se domnívají, že spolupráce rozvoji našeho hospodářství neprospívá a

12 % dalo odpověď „nevím“.

"V čem tato spolupráce, podle Vašeho názoru, napomáhá rozvoji našeho hospodářství?"

Odpovědi 1 598 dotázaných osob jsou shrnuty do těchto skupin.

22 % dotázaných se domnívá, že rozvoji našeho hospodářství napomáhá společné budování velkých investičních celků a zajištění paliv, energie a surovin.

21 % dotázaných uvedlo vědeckotechnickou spolupráci a výměnu zkušeností.

15 % dotázaných uvedlo, že rozvoji našeho hospodářství napomáhá prohlubování spolupráce mezi socialistickými státy, rozvoj některého odvětví a specializace výroby.

13 % uvedlo vzájemnou výměnu zboží, případně dodávky zboží na náš trh.

8 % dotázaných považuje za důležité zefektivnění výroby a zavádění nových metod práce.

6 % dotázaných uvedlo stabilitu výroby a rychlejší rozvoj našeho hospodářství.

9 % dotázaných dalo množství dalších, do výše uvedených skupin nezařaditelných odpovědí a

6 % neví, jak na tuto otázku odpovědět.

Porovnáme-li odpovědi dotázaných, kteří jednoznačně odpověděli, že spolupráce socialistických států napomáhá rozvoji našeho hospodářství s odpověďmi těch, kteří uvádějí, že tato spolupráce rozvoji našeho hospodářství v něčem napomáhá a v něčem nikoli, vidíme určité rozdíly v názorech. /viz následující tabulka/

Jak bylo možné očekávat, i u této otázky jsou významnými diferencujícími činiteli členství v KSČ a to, jak často dotázaní sledují ekonomickou problematiku. Na dotaz, zda spolupráce se socialistickými státy napomáhá rozvoji našeho hospodářství odpovědělo jednoznačně kladně 72 % členů KSČ proti 53 % nečlenů. Odpověď "v něčem ano, v něčem ne" dalo 21 % členů strany a 29 % nečlenů.

Jak ukazuje tabulka č. 16, to, jak často sledují dotázaní ekonomické informace, silně ovlivňuje jejich názor na přínos spolupráce socialistických zemí pro rozvoj našeho hospodářství.

Tab. č. 16

Názory občanů na přínos spolupráce socialistických států pro rozvoj našeho hospodářství /podle častosti sledování ekonomických informací, v %/

občané sledují informace	Spolupráce napomáhá rozvoji našeho hospodářství				počet dotázaných
	ano	v něčem ano, v něčem ne	ne	nevím	
denně	70	24	2	4	647
2-3x týdně	57	29	3	11	533
asi jednou týdně	52	33	3	12	332
méně často	50	26	3	21	323
vůbec ne	33	14	4	49	100
ČSSR	58	27	3	12	1 935

Dotázaným, kteří uvedli, že spolupráce ČSSR se socialistickými státy napomáhá, nebo v něčem napomáhá rozvoji našeho hospodářství, jsme položili otevřenou otázku:

Tab. č. 17

Názory dotázaných na to, v čem spolupráce socialistických států napomáhá rozvoji československého hospodářství /v %/

/Dopočet do 100 % tvoří další skupiny odpovědí, u nichž nejsou ve výsledcích podstatné rozdíly/

Spolupráce se socialistickými státy napomáhá rozvoji našeho hospodářství	budování investičních celků, zajištění surovin	vědeckotechn. spolupráce	prohlubování spolupráce soc. států, rozvoj odvětví, specializace
ano	18	23	13
v něčem ano, v něčem ne	28	18	17

535 dotázaným, kteří se domnívají, že spolupráce ČSSR s ostatními socialistickými státy rozvoji našeho hospodářství neprospívá nebo v něčem neprospívá, jsme položili rovněž otevřenou otázku:

"V čem vzájemná spolupráce neprospívá rozvoji našeho hospodářství?"

63 % z nich, což je 17 % základního souboru, se domnívá, že s některými státy je spolupráce pro nás nevýhodná, protože vede např. k jednostrannému zaměření výroby, musíme vyvážet i u nás nedostatkové zboží, dovážíme nekvalitní výrobky apod.

9 % dotázaných uvedlo, že vzájemnou spoluprací dochází ke zpomalování rozvoje našeho hospodářství.

7 % dotázaných se domnívá, že rozvoji našeho hospodářství neprospívá předávání výroby a technologických postupů do jiných států.

11 % dotázaných dalo další různé nezařaditelné odpovědi a

10 % z dotázaných neumí na tento dotaz odpovědět

X

X

Hospodářskou spoluprací s ostatními socialistickými státy považuje za velmi důležitou pro rozvoj našeho hospodářství 37 % dotázaných, 49 % ji považuje za důležitou.

Na dotaz, zda spolupráce ČSSR s ostatními socialistickými státy napomáhá rozvoji našeho hospodářství odpověděla většina dotázaných /58 %/, jednoznačně ano, 27 % se domnívá, že v něčem ano a v něčem ne a 3 % dotázaných odpovědělo, že spolupráce rozvoji našeho hospodářství neprospívá.

V obou těchto otázkách jsou diferencujícími činiteli především členství v KSČ a častost sledování ekonomické problematiky. Členové KSČ dávají častěji na obě otázky vyhraněně pozitivní odpovědi. Dotázaní, kteří častěji sledují /podle vlastního vyjádření/ informace ekonomického charakteru, častěji zastávají názor, že spolupráce se socialistickými státy je pro rozvoj našeho hospodářství velmi důležitá i jednoznačnou odpověď, že tato spolupráce napomáhá rozvoji našeho hospodářství.

Mezi dotázanými, kteří zaujímali kritický nebo negativní postoj k problematice hospodářské spolupráce naší republiky v rámci RVHP, je většina těch, kdo se o ekonomickou problematiku málo zajímají. Jejich názor není tedy podložen skutečnou znalostí dané problematiky.

22 % z 1 598 dotázaných vypovědělo, že spolupráce socialistických států napomáhá rozvoji našeho hospodářství společným budováním velkých investičních celků a zajištěním paliv, energie a surovin.

21 % dotázaných vidí přínos ve vědeckotechnické spolupráci a vzájemné výměně zkušeností.

15 % uvádí, že rozvoji našeho hospodářství napomáhá prohlubování spolupráce mezi socialistickými státy, rozvoj některého odvětví a specializace výroby.

13 % uvedlo vzájemnou výměnu zboží.

Na dotaz, v čem spolupráce neprospívá rozvoji našeho hospodářství odpovědělo 63 % z 535 dotázaných, že s některými státy je spolupráce pro nás nevýhodná, /neprospívá nám jednostranné zaměření výroby, vývoz i u nás nedostatkového zboží, dovoz nekvalitních výrobků apod./

9 % uvedlo, že spoluprací dochází k zpomalení rozvoje našeho hospodářství a

7 % se domnívá, že rozvoji našeho hospodářství neprospívá předávání výroby a technologických postupů do jiných zemí.

6. Názory na spolupráci v některých oblastech a odvětvích hospodářství.

V době vědeckotechnického rozvoje, který s sebou přináší kvalitativně i kvantitativně natolik vysoké požadavky, že není v možnostech jednotlivých, zejména malých a středních států zvládnout tyto nároky vlastními silami, je zapojení Československa do mezinárodní socialistické ekonomické integrace jeho nejvlastnějším zájmem.

Z hlediska dlouhodobé perspektivy v řešení nejdůležitějších otázek ve vybraných odvětvích jsou zpracovány "Dlouhodobé cílové programy spolupráce členských států RVHP do roku 1990". Jedná se o programy spolupráce v palivoenergetických a surovinových odvětvích, ve strojírenství, ve výrobě hlavních druhů potravin, ve výrobě spotřebního průmyslového zboží a v dopravě.

V tomto výzkumu jsme se pokusili zjistit, kteou oblast hospodářské spolupráce s ostatními socialistickými státy považují naši občané za nejdůležitější, dále názory na to, jakým způsobem je zajištěn rozvoj našeho strojírenství a zemědělství, i názory na spolupráci ve vědě a výzkumu, vědeckotechnický rozvoj a spolupráci v oblastech investic.

Dotázaným jsme položili otázku: "Československo spolupracuje se socialistickými státy v řadě oblastí. Můžete mi říci, ve kterých oblastech hospodářství uvedených na tomto lístku /zemědělství, chemie, strojírenství a hutnictví, spolupráce v oblasti investic, paliva, energie a suroviny, vědeckotechnická spolupráce, výroba hlavních druhů potravin, výroba spotřebního zboží, doprava/ je tato spolupráce podle Vašeho názoru pro nás nejdůležitější. Uveďte nejvýše tři možnosti."

Nejvíce dotázaných /74 %/ uvedlo spolupráci v oblasti paliv, energetiky a surovin. Tuto oblast spolupráce uvádějí jako nejdůležitější všechny skupiny dotázaných /od 70 % do 84 %/.

Na druhém místě je vědeckotechnická spolupráce /uvedlo 55 % dotázaných/ a dále spolupráce ve strojírenství a hutnictví /51 %/.

Tyto výpovědi dotázaných odpovídají reálné skutečnosti; pro Československo je nejdůležitější spolupráce v oblasti paliv, energetiky a surovin, dále spolupráce ve strojírenství a vědeckotechnická spolupráce.

Méně často byly uváděny další oblasti hospodářství. Zemědělství uvedlo 38 % dotázaných, chemii 26 %, spolupráci v oblasti investic 18 %, v dopravě 10 %. Nejméně často /9 %/ byla uváděna spolupráce ve výrobě hlavních druhů potravin a výrobě spotřebního zboží.

Zajímalo nás, jakým způsobem je podle názoru dotázaných zabezpečován rozvoj československého strojírenství a rozvoj zemědělské výroby v rámci spolupráce socialistických zemí.

Podle názorů 18 % dotázaných je rozvoj československého strojírenství v rámci spolupráce socialistických zemí především zabezpečován vzájemnou spoluprací v oblasti plánování, kooperací, specializací výroby.

Dalších 18 % dotázaných vidí zabezpečení našeho strojírenství v dovozu surovin a materiálů a 16 % ve výměně technologických postupů, strojů a strojního zařízení. 14 % uvedlo společný výzkum, výměnu zkušeností a odborníků. 6 % dotázaných se domnívá, že rozvoj strojírenství je zabezpečován výměnou zboží a zajištěním odbytu, 3% dalo další nezařaditelné odpovědi a 25% dotázaných odpověď "nevím".

Rozvoj zemědělské výroby v rámci spolupráce socialistických států je podle názoru 37 % dotázaných zabezpečován společným výzkumem, vzájemnou výměnou zkušeností, odborníků a spoluprací ve šlechtitelství. 25 % dotázaných se domnívá, že rozvoj zemědělské výroby je zabezpečován především výměnou technologických postupů, výměnou strojního zařízení a zemědělské mechanizace.
6 % uvádí spolupráci v oblasti plánování, kooperaci a specializaci zemědělské výroby.

Dalších 6 % dotázaných uvedlo výměnu zemědělských výrobků a zboží
2 % dovoz umělých hnojiv,
3 % dotázaných dalo další nezařaditelné odpovědi
a 20% odpověď na tuto otázku neví.

Ukazuje se, že pro dotázané bylo obtížné vyjádřit se konkrétně k problému zabezpečení rozvoje našeho strojírenství a rozvoje zemědělské výroby v rámci spolupráce socialistických států. Svědčí o tom i vysoké procento odpovědi "nevím".

Zjišťovali jsme rovněž názor dotázaných na oblast vědy a výzkumu.

Naprostá většina dotázaných /84 %/ se domnívá, že pro Československo je výhodnější, aby ve vědě a výzkumu spolupracovalo s ostatními zeměmi, zejména se socialistickými státy. Názor, abychom vědecký vývoj zajišťovali pouze vlastními silami, zastávají jenom 2% dotázaných /6% dalo jinou odpověď a 8 % odpovědělo "nevím"/.

Dále byla dotázaným položena otázka, ve kterých oblastech vědeckotechnického rozvoje nám Sovětský svaz nejvíce pomáhá. Dotázaní měli možnost uvést tři oblasti. Nejvíce dotázaných /43 %/ uvedlo oblast výzkumu, především jaderného výzkumu, 27 % uvedlo strojírenství, 24 % energetiku, 24 % zemědělství, 16 % chemii a chemický průmysl a po 10 % bylo uvedeno hutnictví nebo metalurgie a zdravotnictví. Dále dotázaní uváděli nejrůznější oblasti, avšak již méně často.

Chtěli jsme rovněž zjistit, které velké stavby, na kterých socialistické státy spolupracují, považují naši občané za nejdůležitější. I v této otázce mohli dotázaní uvést nejvýše tři možnosti. 58 % dotázaných uvedlo ropovod, 49 % plynovod. 39 % uvádí investiční celky z oblasti energetiky, např. elektrárny, jaderné elektrárny, hydroelektrárny, energetickou soustavu "Mír" apod. Pražské metro jako stavbu sovětsko-československé spolupráce uvedlo 30 % dotázaných.

15 % uvádějí různé průmyslové objekty nebo cukrovary, 7 % BAM a 8 % uvedlo další blíže nezařaditelné stavby.

Výstavba ropovodu, plynovodu a energetické soustavy je skutečně ze společných investičních akcí pro naše hospodářství nejdůležitější. Překvapující však je, že 7 % dotázaných uvedlo BAM, ačkoli socialistické státy se této stavby neúčastní.^{1/}

X

Podle názoru dotázaných je pro Československo nejdůležitější spolupráce se socialistickými státy v oblasti paliv, energetiky a surovin /uvedlo 74 % dotázaných/, dále v oblasti vědeckotechnické spolupráce /55 %/, spolupráce ve strojírenství a hutnictví /51 %/, v zemědělství /38 %/, v chemii /26 %/ a spolupráce v oblasti investic /18 %/.

Rozvoj československého strojírenství v rámci spolupráce socialistických zemí je podle mínění dotázaných především zabezpečován vzájemnou spoluprací v oblasti plánování, kooperací, specializací výroby, /uvedlo 18 % dotázaných/. Dalších 18 % se domnívá, že rozvoj strojírenství je zabezpečen dovozem surovin a materiálů, 16 % výměnou technologických postupů, strojů či strojního zařízení a 14 % výměnou zkušeností a společným výzkumem.

Rozvoj zemědělské výroby je podle 37 % dotázaných zabezpečován společným výzkumem, vzájemnou výměnou zkušeností, odborníků a spoluprací ve šlechtitelství a 25 % uvádí výměnu technologických postupů, výměnu strojního zařízení a zemědělské mechanizace.

---

^{1/} V této otázce využilo možnosti uvést tři stavby pouze 39 % dotázaných. 35 % dotázaných uvedlo dvě stavby, 18 % jednu a 8 % dotázaných neuvedlo žádnou stavbu.

Naprostá většina dotázaných /84 %/ se domnívá, že pro Česko-slovensko je ve vědě a výzkumu výhodnější spolupráce s ostatními, zejména socialistickými státy.

Ze společných velkých investičních celků uvádějí dotázaní především ropovod /58 %/ a plynovod /49 %/. 39 % dotázaných uvedlo elektrárny, atomové elektrárny, energetickou soustavu Mír apod. a 30 % metro v Praze.

7. Názory na strukturu československého vývozu a dovozu v rámci RVHP

V rámci tohoto výzkumu jsme zjišťovali, jaká je podle názorů dotázaných struktura československého vývozu a dovozu s ostatními socialistickými státy a jmenovitě se Sovětským svazem.

Dotázaným byly předloženy lístky s 13 položkami vývozního sortimentu a 15 položkami dovozního sortimentu.^{1/} Občané měli vybrat z každého lístku nejvýše pět položek, které podle jejich názoru Československo především vyváží, resp. dováží do socialistických států a do Sovětského svazu. Přehled odpovědí na tyto otázky dávají tabulky č. 18 a 19.

Tab. č. 18

Vývoz ČSSR do socialistických států a do SSSR z hlediska
dotázaných /v % /.

Položka	Do socialistických států	Do SSSR
Obuv	73	75
Stroje a strojní zařízení	69	65
Sklo, bižuterie	64	58
Automobily, motocykly	62	41
Spotřební zboží	37	49
Textil, oděvy	36	50
Bytové zařízení, nábytek	22	29
Léky a lékařské přístroje	21	14
Chemické výrobky	20	18

Méně často byly uvedeny položky elektrotechnická zařízení, suroviny, elektrická energie a potraviny.

Celkově nejvíce dotázaných uvedlo mezi položkami našeho vývozního sortimentu obuv, avšak podle pořadí na prvním místě uvádějí dotázaní ve vývozu do socialistických států nejčastěji

---

1/ Seznam těchto 13 /15/ položek byl sestaven podle odpovědí dotázaných v předvýzkumu.

automobily a motocykly, na druhém místě stroje a strojní zařízení. Ve vývozu do SSSR uvádějí na prvním místě nejčastěji stroje a strojní zařízení, na druhém místě obuv.

Tab. č. 19

Dovoz ČSSR z ostatních socialistických států a ze SSSR z hlediska dotázaných / v %/.

Položka	Ze socialistických států	Ze SSSR
Ropa, zemní plyn	85	88
Železná ruda, uhlí	72	76
Automobily	53	64
Hodinky, fotoaparáty /přesná mechanika/	40	48
Zemědělské produkty	38	34
Elektrotechnika /televizory, radia, gramofony/	31	35
Další suroviny	27	30
Stroje a strojní zařízení	25	24
Elektrická energie	19	18
Potraviny	18	6

Méně často byly uvedeny položky léky a lékařské přístroje, další spotřební zboží, textil a oděvy, hračky, obuv.

Podle pořadí je nejčastěji na prvním místě uváděna železná ruda a uhlí v dovozu ze SSSR i socialistických států a na druhém místě dovoz ropy a zemního plynu.

Z odpovědí uvidíme, že většina dotázaných zná nejdůležitější položky našeho dovozního sortimentu, tj. ropu a zemní plyn, železnou rudu a uhlí.

Samostatnou otázkou jsme zjišťovali znalost dotázaných o tom, kolik procent u nás zpracovávané ropy a železné rudy dovážíme ze socialistických států.

Odpovědi jsme rozdělili do 4 kategorií.

1. kategorie zahrnuje správné odpovědi, tj. 90 - 95 % ropy a 80 - 90 % železné rudy, do
  2. kategorie jsme zařadili odpovědi, které přesahovaly o 5 % rozmezí dané 1. kategorií,
  3. kategorie zahrnovala odpovědi přesahující rozmezí dané 1. kategorií o 6 - 15 %.
- Ostatní odpovědi a odpověď "nevím" jsme zařadili do 4. kategorie.

Správné procento dovážené ropy uvedlo 22 % dotázaných, 35 % odpovědí bylo zahrnuto do 2. kategorie, 5 % do 3. kategorie a 38 % do 4. kategorie. To znamená, že 38 % dotázaných neví a ani nedokáže přibližně odhadnout, kolik procent tak důležité suroviny pro naše hospodářství, jako je ropa, dovážíme ze socialistických států.

Správné odpovědi o procentu dovážené železné rudy uvedlo 35 % dotázaných. 2. kategorie zahrnovala 7 % odpovědí, 3. kategorie 19 %. Nesprávné odpovědi /4. kategorie/ uvedlo 39 % dotázaných.

Muži jsou v tomto směru informovanější než ženy. Správné procento dovážené ropy uvádí 26 % mužů proti 19 % žen, nesprávné odpovědi dalo 34 % mužů a 41 % žen. Obdobně je tomu i s odpověďmi na otázku, kolik procent u nás zpracovávané železné rudy dovážíme ze socialistických států. Správně odpovědělo 40 % mužů a 30 % žen, nesprávně 31 % mužů a 46 % žen.

Znalost vzrůstá s výší dosaženého vzdělání. U ropy uvádí správnou odpověď 15 % dotázaných se základním vzděláním, 20 % vyučených, 25 % s dalším vzděláním bez maturity, 32% se středním a 38% s vysokoškolským vzděláním.. Nesprávné odpovědi dalo 50 % dotázaných se základním vzděláním, ale i vysoké procento vyučených /38 %/, s dalším vzděláním bez maturity /30 %/, dotázaných se středním vzděláním /28 %/ i s vysokoškolským vzděláním /22 %/.

Obdobně je tomu u odpovědí o procentu železné rudy. Poměr správných a nesprávných odpovědí je u dotázaných se základním vzděláním 25% : 51%, u vyučených 37% : 37% a u dotázaných s dalším vzděláním bez maturity 37% : 34%, se středním vzděláním s maturitou 43% : 32% a u dotázaných s vysokoškolským vzděláním 46% : 20%.

Podle sociálních skupin uvádí správné odpovědi u dovozu ropy 30 % studentů a učňů, 27 % ostatních zaměstnanců, 20 % dělníků, 19 % žen v domácnosti a důchodců a 18 % rolníků; u železné rudy 42 % ostatních zaměstnanců, 36 % dělníků, studentů a učňů, 29 % důchodců, 28 % rolníků a 27 % žen v domácnosti.

Podle území, velikosti místa bydliště a věku nejsou v odpovědích dotázaných podstatné rozdíly.

X

Hlavní položky našeho vývozního sortimentu tvoří podle dotázaných obuv, stroje a strojní zařízení, sklo a bižuterie, automobily a motocykly. Hlavní položky dovozního sortimentu pak tvoří podle názoru dotázaných ropa a zemní plyn, železná ruda a uhlí, automobily a přesná mechanika /hodinky, fotoaparáty/.

Na dotaz, kolik procent u nás zpracovávají ropu a železnou rudu dovážíme ze socialistických států, dalo správnou odpověď u ropy pouze 22 % dotázaných a u železné rudy 35%.

8. Zkušenosti dotázaných se spotřebním zbožím dováženým ze socialistických států.

Doplňující částí výzkumu názorů na spolupráci socialistických států bylo zjišťování názorů dotázaných na spotřební zboží dovážené k nám z ostatních socialistických států. Hodnocení kvality tohoto zboží a spokojenost s ním vycházela z vlastní zkušenosti dotázaných.

Nejprve jsme dotázaným položili tuto otázku:

"Jako spotřebitel máte možnost setkat se na našem trhu se zbožím dlouhodobé spotřeby dováženým ze socialistických států. Mám na mysli např. auta, chladničky, pračky, televizory, rádia, nábytek, hodinky, fotoaparáty apod. Koupil jste si v posledních 10 letech takovéto zboží dovezené ze socialistických států?"

66 % dotázaných /1 261/ vypovědělo, že si takovéto zboží koupilo, 34 %, že nikoli.

Zboží koupilo více dotázaných z ČSR /67 %/ než ze SSR /62 %/.

Nejvíce dotázaných- 775 /tj. 40 % výběrového souboru/ zakoupilo předměty osobní potřeby jako hodinky, fotoaparáty, expozimetry, holící strojky, vysoušeče vlasů apod. 80 % těchto předmětů bylo dovezeno ze SSSR, 20 % z NDR.

590 dotázaných /tj. 30 % z výběrového souboru/ si v posledních 10 letech koupilo rádio, televizor, magnetofon nebo gramofon. Většina těchto předmětů byla dovezena ze SSSR /62 %/, dále z Maďarska /29 %/ a menší počet z NDR a Polska.

331 dotázaných /tj. 17 % z výběrového souboru/ si koupilo osobní automobil vyrobený v některém ze socialistických států. Opět byl většinou dovezený ze SSSR /69 %/, dále z NDR /22 %/, z Polska /7 %/ nebo Rumunska /2 %/.

245 dotázaných /tj. 13 % z výběrového souboru/ zakoupilo zboží pro další vybavení své domácnosti /např. chladničky, vysavače, pračky apod./.

38 % těchto předmětů bylo dovezeno z NDR, 31 % z Maďarska, 20 % ze SSSR, méně z Polska, Rumunsko, Bulharska.

44 dotázaných si koupilo nábytek, 31 sportovní potřeby a 46 jiné zboží dovážené ze socialistických států.

Zajímal nás důvod, proč občané právě toto zboží kupují. 36 % jej koupilo proto, že bylo kvalitní. 21 % proto, že jim cenově vyhovovalo, 13 % dotázaných uvádí, že mělo pěkný vzhled, 12 % dotázaných zboží koupilo na doporučení jiných, 9 % proto, že nebyl větší výběr a 5 %, že jim bylo nabídnuto. 2 % dotázaných udalo jiný důvod nebo důvod nákupu neví.

Spokojenost se zbožím dováženým ze socialistických států je velká.

Velmi spokojeno je	35 % dotázaných
Spokojeno	51 % dotázaných
Někdy spokojeno, někdy nespokojeno	11 % dotázaných
Nespokojeno	2 % dotázaných
Velmi nespokojen	1 % dotázaných /pouze 7 dotázaných/

Dotázaných, kteří uvedli, že jsou se zbožím, které zakoupili, někdy nespokojeni, nespokojeni nebo velmi nespokojeni, jsme se zeptali, z jakých důvodů nejsou s tímto zbožím spokojeni.

35% z 173 dotázaných osob, kteří jsou se zbožím nespokojeni, uváděli častou poruchovost, 24% uvedlo, že se jedná o nekvalitní zboží, 18% je nespokojeno proto, že není dostatek náhradních dílů nebo že servis je špatný. 15% uvádí špatnou nebo nižší technickou úroveň zboží, 8% poruchovost a zároveň nedostatek náhradních dílů. 1% uvádí jiné důvody.

X

Nejčastěji v posledních letech koupili občané předměty osobní potřeby, spotřební elektroniku, osobní automobily a předměty pro další vybavení domácnosti. Se zbožím jsou v naprosté většině spokojeni.

Podle sociodemografických ukazatelů nejsou v důvodech nákupu ani ve spokojenosti se zakoupeným zbožím žádné rozdíly.

III. S T R U Č N Ě Z Á V Ě R Y

Převážná většina dotázaných sleduje informace ekonomického charakteru a získává je především z televize, z denního tisku, z rozhlasu a z rozhovorů se spolupracovníky, přáteli a známými.

74 % dotázaných dalo vcelku správnou odpověď na otázku:

"Co je RVHP?"

Na dotaz, jaké postavení zaujímá ČSSR ve světě po ekonomické stránce, uvedlo 16 % dotázaných, že ČSSR je na úrovni nejvyspělejších států, 38 %, že se k nejvyspělejším státům blíží, 35 %, že je na průměrné úrovni, 6 %, že je pod celosvětovým průměrem a 1 %, že dokonce za ostatními státy silně zaostává.

Dotázaní hodnotili hospodářskou vyspělost jednotlivých států RVHP. Zjistili jsme skupiny států s navzájem blízkým hodnocením /do 1. skupiny jsou zařazeny státy podle názorů dotázaných nejvyspělejší, do 4. skupiny nejméně vyspělé/.

1. SSSR, NDR, ČSSR
2. Maďarsko
3. Polsko, Rumunsko, Bulharsko, Kuba
4. Mongolsko, Vietnam

Podle 42 % dotázaných znamenal rok 1978 z hlediska hospodářského rozvoje posílení socialistické soustavy, podle 38 % se její postavení nezměnilo a 5 % se domnívá, že došlo k jejímu oslabení.

Převážná většina našich občanů /86 %/ považuje upevňování a prohlubování mezinárodní socialistické spolupráce v hospodářství za velmi významné či významné. Rovněž většina /77 %/ se domnívá, že pro hospodářskou spolupráci socialistických států je sbližování a vyrovnávání jejich hospodářské úrovně nutné.

70 % dotázaných považuje spolupráci socialistických států za oboustranně výhodnou. 19 % se domnívá, že tato spolupráce je výhodnější pro ostatní státy než pro Československo.

Dílním cílem výzkumu bylo zjistit názory na potřebnost spolupráce s Mongolskem, Kubou a Vietnamem. 38 % dotázaných uznává vzájemnou potřebnost spolupráce /spolupráce je potřebná pro hospodářství Mongolska, Kuby, Vietnamu i ČSSR i celé RVHP/. 25 % se domnívá, že spolupráce je potřebná pro hospodářství Mongolska, Kuby, Vietnamu a RVHP, ale nikoli pro hospodářství ČSSR. 27 % považuje tuto spolupráci za potřebnou pouze pro hospodářství Mongolska, Kuby a Vietnamu.

Hospodářská spolupráce s ostatními socialistickými státy je pro rozvoj našeho hospodářství podle názoru 86 % dotázaných velmi důležitá nebo důležitá.

Podle 58 % dotázaných spolupráce ČSSR s ostatními socialistickými státy napomáhá rozvoji našeho hospodářství. 27 % uvedlo, že mu v něčem prospívá a v něčem nikoli a 3 % uvedla, že spolupráce mu neprospívá.

V čem tato spolupráce napomáhá rozvoji našeho hospodářství? Nejčastěji uváděnými důvody jsou budování velkých investičních celků a zajištění paliv, energie a surovin, vědeckotechnická spolupráce a výměna zkušeností, prohlubování spolupráce mezi socialistickými státy, rozvoj některého odvětví a specializace výroby a vzájemná výměna zboží.

V čem spolupráce se socialistickými státy rozvoji našeho hospodářství neprospívá? Většina dotázaných uvedla jednostranné zaměření výroby, vývoz i u nás nedostatkového zboží, dovoz nekvalitních výrobků, zpomalení rozvoje našeho hospodářství a předávání výroby a technologických postupů do jiných států.

Jako oblast, v níž je spolupráce se socialistickými státy pro nás nejdůležitější, uvedlo 74 % dotázaných oblast paliv, energetiky a surovin. Dále vědeckotechnickou spolupráci /55 %/ a spolupráci ve strojírenství a hutnictví /51 %/.

Naprostá většina dotázaných /84 %/ se domnívá, že pro ČSSR je výhodnější, aby ve vědě a výzkumu spolupracovalo s ostatními státy, zejména socialistickými.

Výzkum, strojírenství, energetika a zemědělství jsou nejčastěji uváděné oblasti vědeckotechnického rozvoje, v nichž nám Sovětský svaz nejvíce pomáhá.

Které velké stavby, na kterých socialistické státy spolupracují, považují naši občané za nejdůležitější? Nejčastěji uvádějí dotázaní ropovod /58 %/, plynovod /49 %/, investiční celky z oblasti energetiky /39 %/ a metro v Praze /30 %/.

Hlavní položky našeho vývozního sortimentu tvoří podle dotázaných obuv, stroje a strojní zařízení, sklo a bižuterie, automobily a motocykly. Hlavní položky dovozního sortimentu ropa a zemní plyn, železná ruda a uhlí, automobily a přesná mechanika /hodinky, fotoaparáty/.

66 % dotázaných si v posledních 10 letech koupilo zboží dlouhodobé potřeby dovážené ze socialistických států. 35 % dotázaných je s tímto zbožím velmi spokojeno, 51 % spokojeno, 11 % někdy spokojeno, někdy nespokojeno, 3 % dotázaných je nespokojeno nebo velmi nespokojeno. 36 % tohoto zboží si dotázaní koupili proto, že je kvalitní, 21 % proto, že cenově vyhovovalo, 13 % pro pěkný vzhled, 12 % na doporučení jiných, 9 % proto, že nebyl větší výběr.

9 % dotázaných z výběrového souboru je se zbožím nespokojeno. Důvody, proč nejsou s tímto zbožím spokojeni, jsou častá poruchovost, špatná kvalita, nedostatek náhradních dílů a špatný servis.

Hodnocení spolupráce států RVHP je převážně pozitivní. Ukazuje se, že diferencujícími charakteristikami v kladném smyslu jsou především zájem o ekonomickou problematiku, výše dosaženého vzdělání a členství v KSČ.

Názory skupiny dělníků jsou v souladu s názory celého souboru.

Podle území /ČSR a SSR/ se mimo dílčí rozdíly, uvedené ve zprávě, další názorové rozdíly nevyskytly.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že převážná většina československých občanů chápe nezbytnost hospodářské spolupráce pro další rozvoj Československa a výhodnost hospodářské spolupráce socialistických států v rámci RVHP.